

JAARBOEKJE
VAN
„OUD-UTRECHT”

VEREENIGING TOT BEOEFENING EN
TOT VERSPREIDING VAN DE KENNIS
DER GESCHIEDENIS VAN
STAD EN PROVINCIE UTRECHT

1949

UITGAVE VAN DE VEREENIGING
UTRECHT 1949

NAAMLIJST DER LEDEN OP 1 JANUARI 1949

Eere-Voorzitter:

Dr. J. P. Fockema Andreae, oud-Burgemeester.

Eere-leden:

Dr. W. A. F. Bannier.

G. A. Evers.

Mr. Dr. G. A. W. ter Pelkwijk.

Bestuur:

Mr. A. N. L. Otten, Park Arenberg 23, De Bilt, Voorzitter.

Mr. Th. A. Hoog, Drift 17, Secretaris.

Jhr. Dr. M. R. Radermacher Schorer, Wilhelminapark 12, Penningmeester.
(Gironr. 18328)

M. N. Acket, Mozartlaan 20.

Dr. W. A. F. Bannier, Stadhouderslaan 70.

Ir. J. D. M. Bardet, Nassaustraat 15.

J. E. Brom, Drift 15.

Mr. J. W. C. van Campen, Frederik Hendrikstraat 72.

Dr. A. J. van de Ven, van Lidth de Jeudestraat 6.

Begunstigers:

Mevr. M. G. Muller-Lulofs, Utrecht.

De provincie Utrecht.

Leden:

M. N. Acket.

J. Agasi.

A. M. van Akerlaken.

Ir. D. Alberts.

G. J. van Alphen.

Theod. André.

W. K. H. Anten.

A. Augustinus.

B. J. J. van Baaren.

L. H. van Baaren.

Dr. W. A. F. Bannier.

A. Bastiaanse.

Ir. J. D. M. Bardet.

A. W. Barten.

Jhr. F. Beelaerts van Blokland.

F. J. Benoist.

Jos. F. A. M. ten Berg.

W. C. A. ten Berg.

F. E. van den Berg.

Dr. J. H. C. van den Berg.

J. P. van den Berg.

K. H. M. van den Berg.

Mr. L. J. Hijmans van den Berg.

B. V. v. d. Bergh.

H. B. Berghuys.

A. Bertoen.

W. K. Bertram.

Mr. E. L. J. Besier.

W. van Beusekom.

F. van Beijnum.

J. Biegelaar.

Mr. N. H. J. Bink.

J. M. Bloemkolk.

A. H. Bloemsma.

A. Blok.

Ir. H. H. Blok.

van kleine bijzonderheden moest men vooraf nog bepaalde voorzieningen treffen.

Toen na 1915 door verandering der economische omstandigheden het oude regime niet meer bruikbaar bleek verdween het en daarmee behoorde tevens een stukje oud recht tot het verleden.

POTGIETER OVER UTRECHT EN DE HOOGESCHOOL.

...niet zelden was reeds het groote welbehagen of een blijk van ingenomenheid van anderen voldoende, om zijn (Potgieters) bepaalden tegenzin op te wekken, en de verzoeking bij hem groot, om dien op de scherpste wijze te kennen te geven.

Zo was er bijvoorbeeld in 1836 niet meer noodig, dan dat er veel werk gemaakt werd van de viering van het 200-jarig bestaan der Utrechtse Hoogeschool, om hem over al dergelijke feestvieringen den staf te doen breken, en een zekere *Schadenfreude* te doen uiten over diegenen zijner Amsterdamsche vrienden, die er zich een genoegen van gemaakt hadden deze te gaan bijwonen, en zich teleurgesteld hadden gezien; waarbij hij niet kon nalaten op te merken, dat hij, dien men „nimmer voor zijn genoegen langs de Vecht zou doen rijden, een onverwinnlijken afkeer van de grijze mijterstad had, welke”, zeide hij, „misschien te grooter was, omdat hij zoo zelden onder de kweekelingen harer hoogeschool iets anders dan

Zestiende dichters en achtste geleerden,
En leeraars geplooid naar den geest van den tijd

ontmoet had” (Brieven van 17 en 23 Juni 1836).

N. Beets, Everhardus Johannes Potgieter.
Persoonlijke Herinneringen. Haarlem
1892, blz. 20.

UTRECHT IN DE MEIDAGEN VAN 1940

DOOR

Mr. G. A. W. TER PELKWIJK.

Het verzoek heeft mij bereikt mijne aantekeningen over de oorlogsdagen te publiceren. Het kan van betekenis zijn de gebeurtenissen, zoals ik die als burgemeester beleefde, vast te leggen. De hier volgende aantekeningen heb ik aanstonds na de bezetting als een dagverhaal opgeschreven. Het komt mij het beste voor, die gegevens, zonder bewerking, te laten afdrukken. Ik heb er aan toegevoegd aantekeningen over enkele belangrijke maatregelen, welke waren getroffen.

4 Mei. Opening van speeltuin in de Sterrenbuurt, aardige plechtigheid. Genoegelijke bedoening.

5 Mei. „Varsity” voor het eerst in Amsterdam-Rijnkanaal. Groot succes. Dag van jolijt. Zullen we dit roeifeest voortaan elk jaar in Utrecht kunnen houden? Alles wijst er op.

7 Mei. Alle militaire verloven zijn ingetrokken. Dit keer ook zakenverloven. Toestand lijkt heel ernstig. Ik laat na gaan de maatregelen, welke voor oorlog zijn getroffen. Breng een bezoek aan de luchtbeschermingsdienst en aan de luchtafweer (zie Bijlage I).

9 Mei. Ochtendbladen geven uit Berlijn geruststellende verklaring. Geruchten over een Duitschen inval worden „categorisch” tegengesproken. Er is „geen woord van waar”. 's Middags raadsvergadering. Na afloop bezichtiging van raam met gebrande glazen in nieuwe gebouw voor Bevolking.

In de avondbladen lezen wij, dat „de spanning is verminderd”. Verder wenken voor vacatiegangers: „ga gerust op reis en geniet van het schone in eigen land”.

10 Mei. Ik word 's nachts ongeveer om vier uur wakker door vliegmachines en afweergeschut. Van balkon af zie ik grote groepen vliegtuigen. Telefoon gaat. Hoofd luchtbescherming meldt radiobERICHT: Duitsers hebben Waalhaven, IJpenburg, Schiphol gebombardeerd. Kort daarna telefoon van Hoofdcommissaris van Politie: hetzelfde bericht, het is dus oorlog met Duitsland! Ik kleed mij vlug aan, pak koffer om op Stadhuis te kunnen blijven en bestel taxi. Op straat staan groepjes mensen. Op Stadhuis is nog weinig beweging. Ik geef order, dat luchtbescherming aanstands volledig in werking komt, alle diensten moeten gereed zijn, loopgraven moeten gecontroleerd worden en bijgewerkt.

Telefoon belt onophoudelijk. Inlichtingen worden gevraagd. Ik hoor, dat Stafkwartier van Montfoort naar Hojelkazerne is overgebracht. „Officieel” is den Plaatselijken Commandant nog niets bekend.

De berichten, die geleidelijk binnenkomen, zijn verpletterend: overal zijn parachutisten gedaald, Duitsland dreigt met volledige vernietiging van ons land, verschillende ver-raders zouden zijn gefusilleerd. Wij horen van verontwaardiging van Van Kleffens tegenover Duitschen gezant, lezen het bulletin met „het vlammend protest” van de Koningin. Telkens vliegmachines en afweergeschut.

Een verbod de gemeente in westelijke richting te verlaten wordt afgekondigd. Van verschillende kanten komen ver-zoeken om ontheffing, doorgestuurd met advies naar Stafkwartier.

Ik regel met Wethouder Botterweg het doen vervaardigen van noodgeld.

In kamer van Secretaris vergadering met de Wethouders. Enkele dringende punten behandeld. Besluit tegen middag Raad bijeen te roepen in buitengewone vergadering.

Telefoonverbindingen blijken geblokkeerd te zijn. Ont-

BIJLAGE II.

Het noodgeld is tenslotte niet uitgegeven. Het is later ter vernietiging ingeleverd. Hierboven is een biljet van f 2,50, gedrukt in rode tint, gereproduceerd. De biljetten van f 1,— en f 0,25 waren in blauw en bruin uitgevoerd.

heffingen, welke dringend nodig zijn, worden gevraagd. Verbod komt van Regering, dat Duitsers zich niet buitenshuis mogen begeven. Hfc. v. P. deelt mede, dat hij order heeft N.S.B.'ers op te sluiten.

Vaardig af verbod levering van levensmiddelen naar buiten de stad en verkoop voor behoefte voor meer dan een dag. Geef order voor wegvoeren van verpleegden in Willem Arntzgesticht naar Den Dolder, overeenkomstig het gemaakte plan voor ontruiming van de stad.

Spreek bevolking herhaaldelijk toe via radiodistributie om maatregelen bekend te maken. Door luidsprekers, die voor luchtalarm overal in de stad zijn opgesteld, bereik ik mensen op straat. Ik wil burgers geruststellen, hen waarschuwen en betrouwbare inlichtingen geven.

Raadsvergadering duurt kort. Ik geef overzicht van toestand, spreek vrouwen uit, reken op hulp en steun. Vraag machtigingen¹⁾. 't Is een ontroerend ogenblik, als de Raadsleden, na afloop, mij allen zwijgend de hand drukken.

Op Stadhuis militaire wacht. Verneem van vliegmachine, welke ten zuiden van de stad is neergeschoten: een man is doodgefallen, een krijgsgevangene.

Ik laat een veldbed opslaan in mijn kamer en geef order, dat Stadhuis 's nachts bezet blijft. 's Avonds en ook 's nachts telkens telefoontjes. Courant meldt, dat geëllieerden zullen helpen. Veel vliegmachines zijn neergeschoten, vliegvelden op één na (Waalhaven) zouden zijn heroverd. Alles ziet er ernstig uit, maar niet ontmoedigend.

11 Mei, Zaterdag, vroeg in den morgen, hoor ik van vluchtelingen uit Veenendaal. Ik laat ze verzamelen in de Beatrixhal. Het kost moeite voor ontvangst een en ander in orde te maken. Bij mijn komst in de hal is er nog weinig hulp. Enkele vrouwen liggen in onmacht. Gelukkig komt er uitredding, dank zij dames van het Vrouwelijk Vrijwilligerscorps en van Rode Kruis. Levensmiddelen worden door

1) Zie: Verkort verslag van het verhandelde in den Gemeenteraad, 1940, blz. 145.

naburige winkels bezorgd. Laat vrouw en dochters komen. Jongste neemt zorgen op zich voor twee kraamvrouwen en kleine kinderen in een vrachtauto. Tracht regeling te krijgen voor vertrek met treinen. Het station is geheel verlaten. Geen trein komt of vertrekt. Geen enkel uitzicht op beschikbaarstelling van treinen kan worden gegeven. Als alles loopt, naar Stadhuis terug. Er is veel bezoek voor dringende zaken.

Hoor van gevaar, dat vanuit Rotterdam kwaadwilligen naar Utrecht willen komen. Bruggen worden op mijn order opengedraaid.

Stel dames van V.V.C. ter beschikking om vrouwen bij binnenkomen in de stad te fouilleren.

Ik laat Raadskelder ontruimen en toegangen Stadhuis bewaken door de militaire wacht.

Ik heb geregeld een vlot contact met Commissaris der Koningin. Berichten blijven niet ontmoedigend. Er gaan wel veel wilde verhalen. Spreek weer voor radio en luidsprekers, daar ik hoor, dat dit wordt gewaardeerd. Door politie en ambtenaren wordt flink medegewerkt. Vrijwillige hulp is goed. In antichambre padvindiersdienst voor berichtgeving. Radioberichten worden voor mij opgetekend en geregeld gebracht.

12 Mei, Pinksteren. In de loop van den morgen berichten over onrust in enkele buitenwijken. Berichten worden ernstiger. Telefoon van huis, dat daar schuilen Wethouder Ploeg en Prof. Vogelsang. In Willem Barentzstraat en Admiraal van Gentstraat zou worden geschoten. Ook uit andere buurten dergelijke berichten. Op gegeven ogenblik beveelt militaire wacht, dat allen in het Stadhuis in den schuilkelder moeten gaan. Ik kan oorzaak niet nagaan. Spreek mensen toe, spreek ook per radio en maan tot kalmte. Ten slotte krijg ik gedaan, dat kelder weder verlaten kan worden. Van Militair Gezag komt bevel, dat alle ramen gesloten moeten blijven. Burgerij mag niet nodeloos op straat zijn. Na 8 uur verbod zich op straat te begeven. Regeling voor luchtbeschermingsdienst en voor zaken wordt

getroffen. Ik had tevoren alle middag- en avondkerkdiensten doen stopzetten.

Ook van Hoofdbureau van Politie berichten over schietpartijen. Politie heeft zich op bureau teruggetrokken. Van in aanbouw zijnd gebouw Galeries Modernes, zou worden geschoten. Ook achter politiebureau. Op den Domtoren zouden zich parachutisten bevinden; op toren wordt gevraagd 1).

Wacht op Stadhuis loopt met geweer in aanleg door de stadhuiskamers. Posteert zich achter vensters. Ik tracht de wacht te kalmeren, ik weet van geen enkel gevaar. Achter het Stadhuis, waar voor den bouw van een nieuwen vleugel de straat is opengebroken, liggen soldaten in stelling. Ik ga naar het wachtlokaal in autogarage, maar moet wijken voor met geweer dreigende soldaten. Het duurt geruimen tijd, vóórdat er rust komt. In mijn kamer vind ik een ambtenaar, die mij vraagt goed te vinden, dat hij met een revolver medehelpt bij het neerschieten van „belagers”. Niet zonder moeite breng ik hem aan het verstand, dat hij zijn werk moet doen op het Stadhuis. Inmiddels weer politieberichten over schieten bij het station.

Ik krijg bericht, dat tegen parachutisten maatregelen moeten worden genomen. Hoor van parachutisten, die verkleed als vrouw op Vreeburg zijn gepakt 2). Parachutisten zouden zijn gedaald in buitenwijken, op Nieuwegracht. Bevestiging blijft uit.

Ontvang regeling voor betaling van soldij aan Franse soldaten. Het in betaling nemen van ponden en franse francs wordt geregeld.

Ik krijg van den Commissaris der Koningin slechte berichten over de Grebbeberg.

Met den Hoofdcommissaris van Politie naar Stafkwartier in Hojelkazerne. Zie onderweg op Vreeburg oppakken van

1) Later bleek mij, dat opzichter met helpers daar waren om het klokkenspel te beveiligen.

2) Bleek mij later te zijn de vrouw van den schrijver Nijhoff, met een Engelsche vriendin.

verdachte personen: handen in de hoogte, bedreigd met revolver, worden zij naar politiebureau geleid.

Kolonel Van Voorst tot Voorst bespreekt den plaatselijken toestand. Ik antwoord, dat ik door gemis aan gegevens niet kan beoordelen, of militair optreden juist is geweest, de situatie was verward en moeilijk te begrijpen. In elk geval: de toestand is men geheel meester en hoewel er veel is geschoten, blijken er slechts 2 doden¹⁾ te zijn en 1 gewonde.

Ik vraag, of het water voor de inundatie wel voldoende stijgt. Uit antwoord blijkt, dat de militaire toestand gunstig wordt ingezien. De vijand zou tot voorbij Arnhem zijn teruggeslagen. Ik neem den Kolonel ter zijde om hem te vertellen van slecht nieuws over de Grebbeberg, dat ik van den Commissaris der Koningin heb ontvangen, geheel afwijkend van hetgeen ik van militaire zijde hoorde, de Duitsers zouden tot op de berg zijn doorgedrongen.

's Nachts telkens berichten over aankomst van vluchtelingen met schuiten. Zie regeling te treffen, teneinde deze te doen opnemen. Vrouwelijke Vrijwilligers Corps wordt voor ontvangst ingeschakeld. Schuiten zouden zijn beschoten, toestand der uitgeputte en vervuilde vluchtelingen is ernstig.

13 Mei, Maandag. Kerkdiensten afgelast.

Er komt bericht, dat Prinses Juliana, begeleid door Prins Bernhard naar Londen zijn vertrokken.

Van den Hoofdcommissaris van Politie verneem ik, dat alle Duitsers opgesloten moeten worden: ik stel Beatrixhal beschikbaar.

Met Chef Militairen Staf bespreking over het treffen van maatregelen voor het doen graven van greppels en het maken van hindernissen op wegen en op vlakten ter voorkoming van daling vliegmachines.

Het Bestuur der Medische faculteit vraagt dringend gehoor. Ontvang professoren tezamen met Wethouder Botterweg, daar ik vermoed, dat het zal gaan over Stads- en

1) Een student en een buschauffeur.

Academisch Ziekenhuis. Het vermoeden blijkt juist. Prof. Noyons als Voorzitter, gesteund door andere professoren, vragen mijn tussenkomst om door militaire Gezag een der hoogleraren aan het hoofd te stellen van het Ziekenhuis. Bij onderzoek blijkt, dat hier ingegrepen zou moeten worden op een terrein, dat niet-medisch is en dat, naar ik als bestuurslid weet, hetwelk door Wethouder Botterweg wordt bevestigd, door directie goed is geregeld. Ik weiger dus het gevraagde, maar zeg toe een bespreking, zo mogelijk met het Bestuur.

Ga even naar huis om koffie te drinken, tref daar enkele maatregelen en neem afscheid. Ik heb het gevoel, dat ik er voor het laatst kom.

In den namiddag vergadering met leden van het Bestuur Stads- en Academisch Ziekenhuis. Er wordt een regeling getroffen voor de afbakening van de verschillende werkzaamheden. Het bestuurslid Dr. Beumer wordt aangewezen om bij competentiegeschillen een beslissing te nemen.

Tijdens de vergadering bereiken mij zéér verontrustende berichten over den toestand der Grebbelinie: deze zou zijn verlaten door onze troepen, nadat een poging om de Grebbelinie te heroveren is afgeslagen.

's Avonds krijg ik radiobericht, dat Koningin en Ministers uit Den Haag zijn vertrokken „naar elders” om volle vrijheid van handelen te verzekeren in het belang van het land en zijn overzeesche gebiedsdelen. Bericht verwekt grote ontsteltenis en verslagenheid. Geweigerd wordt te geloven, dat de Regering en vooral de Koningin ons land hebben verlaten. Teneinde de gemoederen gerust te stellen, spreek ik voor de radio en luidsprekers. „Naar elders” behoeft niet te betekenen uit het land. Ik noem het een veiligheidsmaatregel van wijs beleid; de Koningin heeft alleen de Residentie moeten verlaten. Gerust ben ik niet.

Ik informeer naar het opvoeren van het water. Het is 's avonds 92 cm boven A.P. Er komen thans klachten over het stijgen van het water in kelders aan het Zwartewater. Ik waarschuw ingezetenen voorraden in niet watervrije kelders in veiligheid te brengen.

Berichten dringen tot mij door, dat het terugtrekkend leger Utrecht al heeft bereikt. Van mijn huis hoor ik, dat Museumlaan vol staat met voertuigen.

Gewonden worden aangebracht aan het Centraal Station. Ik zend op verzoek van den Plaatselijk-Commandant honderden schoonmakers met materieel naar forten, mij angstig afvragend: zijn die dan nog niet ingericht? Ik moet zorgdragen voor gidsen om de soldaten naar de forten te geleiden.

's Nachts weder berichten over vluchtelingen.

Tref met Wethouder Bekker en Directeur Gemeentewerken maatregelen voor verder graven van sleuven en oprichten van hindernissen tegen landing van vliegtuigen.

14 Mei, Dinsdag. 's Morgens vroeg komt de Burgemeester van Houten in wanhopige stemming. Regel met hem verzorging van vluchtelingen uit zijn gemeente. De Wethouders Ploeg en Waslander begeven zich naar verzamelpaatsen van vluchtelingen om de leiding op zich te nemen. Vraag daarbij hulp van leden van den Gemeenteraad.

Bel departement van Binnenlandse Zaken op over moeilijkheden voor evacuatie. Wijs met klem op de verwarde toestand met treinenloop. Er wordt mede accoord gegaan, dat alleen het oosten en het noord-oosten van de stad plaatselijk zullen worden ontruimd.

Na overleg met Plaatselijke Commandant vraag ik Wethouder Botterweg dit te regelen overeenkomstig het gemaakte ontruimingsplan (zie Bijlage II).

Er komt alarmerend bericht binnen over weder zakken van het inundatie-water. Daarna krijg ik de mededeling, dat het water tot 105 cm boven A.P. is gestegen. 's Middags is de stand 112 cm. De Commissaris der Koningin licht mij telkens in over het naderen van vijanden: Amerongen—Leersum—Driebergen. Het gevaar nadert.

De Koningin heeft vanuit Engeland een proclamatie uitgevaardigd: „vertrek is geschied om regeringscapitulatie te voorkomen”. Nederland zal zijn gehele Europese grondgebied eenmaal met Gods hulp herwinnen”.

Hoor berichten van grote branden in Rotterdam, hemel is naar de zijde van Rotterdam rossig gekleurd. In de lucht zie ik zwart verbrande stukken dwarrelen.

In den laten avond word ik opgebeld door den Hoofdcommissaris van Politie, dat in de Adriaen van Ostadelaan een paar duizend man terugtrekkende troepen liggen en dat er gevaar dreigt, dat verlaten huizen worden opengebroken. Vraag Hoofdcommissaris onmiddellijk naar plaats te gaan en te zorgen, dat commanderend officier zich met mij in verbinding stelt. Inmiddels tref ik regeling om troep onder te brengen in Jaarbeursgebouw. Ik ben juist gereed, als officier mij opbelt. Op moedeloze toon zegt hij, dat het niet mogelijk is zijn troep naar het Jaarbeursgebouw te brengen: de mannen kunnen niet verder. De gedachte valt mij in vervoer per bussen aan te bieden. Na enige aarzeling wordt hierop ingegaan, „als het niet te lang duurt”. Ik vraag den Directeur van het bedrijf ten spoedigste bussen te zenden en alle manschappen te vervoeren. Dit gebeurt.

Ik krijg dringend verzoek te bevorderen, dat sluizen bij Wijk bij Duurstede worden gesloten: het water stijgt voortdurend, het wordt een ramp voor de boeren.

Van militaire zijde wordt gevraagd naar de Biltscheweg 50 man te zenden om opruimingswerken te verrichten en den toegang naar de stad vrij te maken.

Om pl.m. 2 uur 's nachts belt mij het A.N.P.-bureau te Amsterdam op en zegt, dat een grote ramp Rotterdam heeft getroffen: medische hulp is dringend nodig.

Per telefoon roep ik tegen vijf uur een vergadering op van den geneeskundigen dienst, directeuren ziekenhuizen, professoren medische faculteit en vertegenwoordigers van het Rode Kruis. Er zal aanstonds een hulpexpeditie worden georganiseerd.

Inmiddels heb ik contact gekregen met het Departement in Den Haag, met Mr. J. A. de Wilde, die tot regeringscommissaris is benoemd bij de hulpverlening van Rotterdam. Mij wordt gevraagd alles voor te bereiden, maar vóór nader bericht geen hulp te zenden. De toestand is heel

ernstig, maar voorlopig is er voldoende medische verzorging.

15 Mei, Woensdag. Over de gracht langs het Stadhuis rijden Duitse overvalwagens, soldaten houden geweren gereed, naast de chauffeur een burger, met band om den arm, als gids. Ik regel den aftocht van vluchtelingen uit naburige gemeenten. Leiders willen wachten op eten, doch ik stuur dit naar het Jaarbeursgebouw voor de soldaten, onder den indruk van den ellendigen staat, waarin in de vroege morgen militairen op het Stadhuis kwamen aanlopen. De soldaten van de wacht waren geheel futloos. Ik heb ze verzameld en toegesproken en daarna geleide gegeven om ze te brengen naar de Hojelkazerne.

Tien uur, vergadering van Burgemeester en Wethouders, voor het eerst weder in eigen kamer. Ik zet uiteen, hoe ik de situatie zie en bespreek de te nemen maatregelen. Met het gehele College ontvang ik daarna alle Directeuren. Spreek hen toe en geef aanwijzingen over de aan te nemen houding, zodra bezetting een feit zal worden, aan de hand van de officiële richtlijnen (zie bijlage III).

Laat in den morgen heb ik de vertegenwoordigers van de geestelijkheid uitgenodigd tot een samenkomst. Door een vergissing is de Rabbijn Tal niet gekomen. Gelukkig is het mogelijk hem te bereiken en komt hij, na niet te lang wachten, in den kring. Ik deel mede, welke moeilijkheden wij als bezette stad hebben te wachten, hoe wij als bestuurders ons onze taak voorstellen. Er worden veel vragen gesteld over de houding, welke moet worden aangenomen, bij niet allen is daarover een juist begrip. Na afloop laat ik in mijn kamer zien het schilderij van Doedijns „de Overwinning van het Geloof over het Geweld”. Ook deze samenkomst is hartelijk, wij voelen ons één om samen te aanvaarden, wat ons zal wachten. Mej. Tellegen houdt een dergelijke samenkomst met de wijk- en vakleiders van de luchtbescherming, de Secretaris met de afdelingschefs, Wethouder Botterweg met het onderwyzend personeel.

Met het Vrouwelijk Vrijwilligers Corps bespreek ik de inzameling van goederen voor Rotterdam.

Inmiddels ontvang ik een gelukkig bericht: een telefoon uit Leerbroek: „Luitenant ter Pelkwijk meldt zich!” Goddank, mijn zoon leeft, is ongedeerd! Ik had mij juist ernstig bezorgd gemaakt, toen ik door ongerustheid van anderen, aan mijn eigen jongen dacht. Het bericht kwam op tijd, want, zoals ik uit bezoeken en vragen begreep, ging in de stad het gerucht, dat hij in den strijd was gebleven.

De Commissaris der Koningin vraagt mij in radio en voor luidsprekers enkele woorden te spreken, het verhaal zou gaan, dat ik zou zijn ingestort. Ik spreek aanstonds enkele krachtige woorden en herhaal dit later, tracht medelozen een hart onder den riem te steken en doe een warm beroep op eensgezinde medewerking, er bovenal op wijzende, dat wij „Nederlanders” blijven.

In den middag bespreking met vertegenwoordigers van Vakcentralen en hen gewezen op de moeilijkheden, welke te verwachten zijn. Geduld en krachtige woorden waren nodig om enkelen van den ernst van den toestand te doordringen.

Met den Commandant van de Brandweer bespreek ik het brengen van hulp aan Rotterdam, waarover ik onheilspellend nieuws vernam: de stad zou in vlammen opgaan. Besproken wordt, dat een motorspiut zal uitrukken en dat verder een reddingsploeg naar Rotterdam zal vertrekken met opruimingsmaterieel.

Tegen 6 uur komt in mijn kamer een Feldwebel, die ten spoedigste kwartier vraagt voor 5.000 man en 1.800 paarden. „Bitte schnell! Wir haben keine Zeit zu warten”. Het kost even moeite om de ambtenaren, die ik hiervoor nodig heb, bij mij te krijgen, zij waren gedeeltelijk naar huis gegaan. De kamer vulde zich inmiddels met officieren. Ook wordt kwartier bij burgers gevraagd voor 200 officieren. Allen hebben haast; ik begin met op scholenkaart gebouwen uit te zoeken voor de legering. Inmiddels komt ook de Commandant van de troepen, een Oberst. Dank zij de hulp van ambtenaren, die ervaring hebben met inkwartiering, komt

er lijn in het plan. De Oberst vraagt voor ligging stroo. Ik weet door onderbrenging van vluchtelingen, dat er geen stroo is en zeg dit. Een opzichter van Gemeentewerken, in overmaat van hulpvaardigheid, deelt mij mede, dat in Wijk bij Duurstede een schip ligt met stroo. Ik antwoord hem, dat ik daar niets aan heb. Een officier, die de opmerking heeft gehoord en verstaan, zegt den Oberst, dat ik hem niet juist voorlicht over het stroo. De rustige, grijze Kolonel laat zich opeens gelden en beveelt met de vuist op mijn bureau slaande onmiddellijk het stroo te halen, er aan toevoegend, dat hij vriendelijk is begonnen, maar bij deze houding maatregelen tegen mij moet nemen. Het kost mij moeite om duidelijk te maken, dat ik bezwaarlijk het stroo kan laten halen en niet bevoegd ben het in Wijk bij Duurstede te vorderen. De Kolonel geeft zich ten slotte gewonnen.

In de hal van het Stadhuis wachten grote groepen Duitse officieren. Wanneer, zoals 's avonds gebruikelijk, de hekken voor de deuren worden gesloten, ontstaat er een ogenblik van verwarring: „Wir sind verraten”! Het kostte moeite hen te kalmeren.

Terwijl de inkwartiering verder wordt voorbereid, krijg ik bericht, dat de staf der Nederlandse troepen 's avonds vrijheid van beweging heeft gegeven en ongeveer tegelijkertijd, dat de stad geheel verduisterd moet worden.

De toestand was voor mij een ogenblik wanhopig: het Duitse bezettingsleger trok de stad binnen en moest wachten op kwartieren. Ik herinnerde mij — ook nog uit bezoeken van denzelfden dag — in welke wanhoopsstemming onze soldaten waren en dan een verduisterde stad! Ik bel Kolonel Van Voorst op. Hij voelt de moeilijkheid, maar heeft de toestemming al gegeven, kazernes en forten stromen leeg. Teneinde raad vraag ik den Kolonel goed te vinden, dat ik door luidsprekers, namens hem, de soldaten de order geef terug te keren naar hun kazernement. De Kolonel gaat accoord. Ik spreek enkele malen voor luidsprekers, vriendelijk, maar klemmend. Tot mijn voldoening krijg ik bericht, dat in grote groepen de soldaten doen, wat ik gevraagd heb.

De verduistering van de stad geeft moeilijkheden. Door volle verlichting van den vorigen avond is de burgerij in de mening gekomen, dat niet meer verduisterd behoeft te worden. De leden van de luchtbescherming moeten weer worden opgeroepen. Een nieuwe organisatie moet worden getroffen.

Tegen 10 uur verlaat ik het Stadhuis, de zorg voor de inkwartiering van de officieren aan ambtenaren overlatend. Ik ben dood-moe. Het is een grote vreugde gezin en huis weer te zien in goede orde. Ook vrouw en kinderen hebben veel beleefd.

In de nacht word ik opgeschrikt door sirene. Bel de luchtwacht op, men weet van niets. De volgende dag blijkt, dat de sirene is geweest een brandalarm in De Bilt.

16 Mei, Donderdag. Weer tijdig naar het Stadhuis. Telkens komen er nieuwe verzoeken om inkwartiering. Het bureau is inmiddels georganiseerd en ik kan de zaak aan anderen overlaten.

's Middags trekt gedurende uren tot in de avond een onafgebroken stoet armeeewagens door de stad. Alle verkeer staat stop.

17 Mei, Vrijdag. Ontvang rapport van hulpexpedities naar Rotterdam. Woensdagavond was de brandweer met motorspuit aangekomen. Het was moeilijk leiding te vinden. Mannen zijn gaan blussen bij de Bijenkorf, samen met de Amsterdamse brandweer. Er is hard gewerkt om uitbreiding tegen te gaan. In de nacht nieuwe branden in zijstraat Witte de Withstraat. Om 6 uur geblust. Toen bleek, dat er geen taak meer was, is ingerukt. Om het verbrande en vernielde centrum was een cordon getrokken. De indruk is, dat de grootste verwoestingen zijn aangericht door brandbommen. Opruimingsploegen hebben puinhopen opgeruimd in en om het Hoofdbureau van Politie, waar een voltreffer op was gevallen, die niet was ontploft.

Het blijkt, dat het nodig is, dat de luchtbescherming weder goed wordt georganiseerd.

Er zijn vele vluchtelingen uit Rotterdam, die geholpen moeten worden. Het Vrouwelijk Vrijwilligers Corps heeft weer aanstonds een taak.

Door mij wordt in overleg met de Kamer van Koophandel ingesteld een Commissie om het economisch leven zo goed mogelijk te doen functioneren. Ook stel ik een Commissie in, in het belang van de levensmiddelenvoorziening.

De huisvesting van troepen geeft geen moeilijkheden. Militairen voorzien geheel in eigen behoeften.

Ik regel met de Utrechtse pers het dagelijks verstrekken van inlichtingen aan de burgerij. Gewaarschuwd wordt tegen water uit grachten en sloten, mede in verband met het opvoeren op hoog peil.

Het blijkt nodig te waarschuwen tegen prijsopdrijving, tegen oppotten van geld.

Het publiek wordt ingelicht over betaling met Reichskredietkassenscheine.

Een nieuwe periode is aangebroken.

In de Raadsvergadering van 30 Mei geef ik een sober overzicht van de gebeurtenissen¹⁾. Het kostte mij heel wat moeite die te reconstrueren: de dagen en nachten van den oorlog waren geweest éne spanning en de gebeurtenissen volgden elkander op, zonder dat er gelegenheid was tot rust te komen. Mijn medewerkers waren over het algemeen rustig, slechts enkelen werd een en ander te machtig. Op de Wet-houders, den Secretaris, den Hfd. v. P., den Brandweer Commandant en de directeurs van de verschillende diensten kon ik rekenen. Vrijwillige hulp van Vrouwelijk Vrijwilligers Corps, van Padvinders, van Luchtbescherming was voortreffelijk. In mijn naaste omgeving had ik grote steun aan Mej. Dr. Tellegen, die opgewekt, vol goeden moed hielp, waar het nodig was. Van Maandagochtend (13 Mei) af had ik nacht en dag mijn dochter bij mij, die rustig en flink mij klein werk uit de handen nam.

Wij waren allen bereid het ergste te ondergaan, vast-

1) Zie: Verkort verslag van het verhandelde in den Gemeenteraad, 1940, blz. 147.

beraden. Er was veel, dat wij in die dagen niet begrepen, al die geruchten werkten verwarrend. Welke was de werkelijke toestand? De militaire maatregelen waren vaak ons een raadsel. Er was veel, dat ons verontrustte. Was de vesting Holland paraat? Wij betwijfelden het. Wat ik van militaire chefs hoorde, klopte niet met mijn gegevens, die ik geregeld van den Commissaris der Koningin ontving. Door contact met Burgemeesters en ambtenaren van de P.U.E.M. in de provincie was deze telkens goed op de hoogte. Burgergidsen moest ik ter beschikking stellen om troepen naar forten te brengen, daar deze het terrein niet of niet voldoende kenden. Later vernam ik, dat in de nacht van Maandag op Dinsdag de bezetting van Griffenstein achter het terugtrekkend veldleger was mede gegaan. De chef van den Staf, Kapitein M. van den Heuvel, een fikse officier²⁾, moest manschappen in het hart van de stad tegenhouden; na revolver getrokken te hebben commandeerde hij rechtsomkeert en bracht hij de troep terug naar de stelling, en hielp hij persoonlijk bij het opstellen van de stukken. Eerst laat werden asperges geplaatst en huizen ten behoeve van schootsveld vernield. Water voor inundatie is niet voldoende en te laat gestegen.

De plaatselijke Commandant ontving op 14 Mei na het middaguur bericht, dat zich een Duits officier als parlementair had gemeld met eis tot overgave, onder bedreiging van totale vernietiging.

Ultimatum werd afgewezen met beslistheid.

Ook bij latere herhaling (tot tweemaal toe) werd ultimatum zonder meer afgewezen.

In den namiddag is door den militairen commandant rechtstreeks uit Den Haag bevel ontvangen de wapens neer te leggen en den militairen commandant op de hoogte te

2) Kapitein M. van den Heuvel was van het K.N.I.L. Als chef van de staf had ik met hem een goed en vluchtig contact. Na de bezetting is hij krijgsgevangene geweest, hij was een geboren ontvluchtingsexpert en daarom onder strenge bewaking gesteld te Tittmoning. Zo spoedig mogelijk na de bevrijding is hij naar Indië vertrokken, waar hij op Java is gesneuveld.

stellen. Te pl.m. 16 uur werd als parlementair Luitenant Schaap gezonden. Een en ander schijnt niet te zijn gegaan dan nadat wanhoopsplannen om zich te blijven verzetten, waren opgegeven.

Om pl.m. 20,30 uur werd Kolonel A. de Vries met Kapitein Van den Heuvel ontboden bij bevelvoerend Generaal in Amerongen, Von Tydeman. Voorwaarden voor overgave werden vastgesteld. (Zie bijlage IV).

Later verneem ik, dat ingeval van wanordelijkheden of handelingen tegen het bezettingsleger, ik, als Burgemeester aansprakelijk was gesteld. Troepen en burgerij hebben zich rustig gedragen. Er was dan ook een algemene verslagenheid. De overgave werd door velen zelfs als een verlossing beschouwd na de zware bedreigingen. Telkens is het nodig te zeggen: wacht maar, nu komen pas de grootste moeilijkheden!

Mei 1940.

BIJLAGE I.

Voor het aanschaffen van plaatselijk luchtafweergeschut heeft de Gemeenteraad 5 September 1939 f 900.000.— gevoteerd. Hiervan zou f 300.000.— komen van industrieën, f 100.000.— van de provincie, het P.E.G.U.S. en de buitengemeenten. De bedoeling was, met geschut van verschillend kaliber op verschillende hoogten, een plafond te maken. Besteld zijn 18 vuurmonden kal. 2 c.M. en 8 vuurmonden kal. 3,7 of 4 c.M. met bijbehorende afstandsmeters en munitie. De aflevering geschiedde zeer langzaam. In de oorlogsdagen werd beschikt over 4 vuurmonden van kal. 2 c.M. Er zijn 81 schoten gelost.

De stukken werden bediend door vrijwilligers van de afdeling Vrijwillig Landstormcorps, Luchtafweerdienst. De afdeling, welke gekazerneerd was op het vml. Vaaltterrein aan de Menno van Coehoornstraat, stond onder bevel van de res. kapitein A. Batenburg.

De luchtbeschermingsdienst had als centraal punt de kelder van het Bureau van Bevolking. Bij het uitbreken van de oorlog stond de dienst onder leiding van de inspecteur van politie Mr. Th. B. J. P. van Rosmalen. De gemeente was verdeeld in 5 vakken, elk onder een commandant en 100 blokken, elk onder een blok-leider. Naast de brandweer bestond een blok brandweer met 14 babyspuiten. Voor de bezetting van de posten kon worden beschikt over 3000 vrijwilligers. Voor het geven van het teken „luchtalarm” waren luidsprekers en sirenen aangebracht. Deze moesten tijdens de oorlogsdagen met de hand worden bediend.

Er waren loopgraven voor circa 20.000 personen en verder kelders, o.m. langs de grachten, die voor schuilplaatsen waren ingericht.

BIJLAGE II.

UITTREKSEL VERSLAG OVER DE EVACUATIE.

Reeds de 10de Mei werd aangevangen met de voorbereiding van de gehele stad, welker ontruiming, ingevolge mededelingen van de militaire autoriteiten, onder bepaalde omstandigheden nodig zou kunnen worden.¹⁾ De administratieve voorbereiding geschiedde door het bureau Bevolking met behulp van een groot aantal vrijwillige krachten. Op den avond van den 11den Mei waren deze werkzaamheden gereed. Voorts werden voor alle wijken, waarvoor dit nog niet was geschied, hoofdgeleiders aangewezen. In den morgen van den 14den Mei waren alle hoofdgeleiders in het bezit van hun materiaal en bezig in hun wijken groepsgeleiders op te zoeken en te instrueren.

Volgens de aanvankelijk vastgestelde plannen zou op den 10en Mei een hospitaaltrein met de ernstigste patiënten uit de ziekenhuizen, tot een maximum van 150, naar Leiden vertrekken. Terwijl dit transport werd voorbereid, ontving de directeur van het Stads- en Academisch Ziekenhuis telephonisch bericht van den directeur van het Academisch Ziekenhuis te Leiden, dat in verband met het groot aantal gewonden, dat in zijn inrichting werd binnengebracht, geen patiënten uit Utrecht konden worden verwacht. De zieken zijn daarop in de ziekenhuizen gebleven, voorzover het niet mogelijk was, dat zij door familie- of huisgenoten werden afgehaald. Wel zijn de patiënten uit de Psychiatrisch Neurologische kliniek den 10den Mei vervoerd, voorzover het militaire patiënten betreft naar Santpoort, de burgerpatiënten naar het Willem Arntzhuis in de Lange Nieuwstraat.

Op den 12den Mei zijn vervolgens een deel der patiënten uit het Willem Arntszhuis, die uit de psychiatrisch-neurologische kliniek inbegrepen, met bussen van het gemeentelijk autobusbedrijf volgens het vastgestelde plan naar de Willem Arntszhoeve te Den Dolder overgebracht.

Na telefonisch overleg met den Voorzitter van de commissie afvoer burgerbevolking en daartoe gemachtigd door den commandant van de groep Utrecht, besloot in den morgen van den 14en Mei de Burgemeester het bevel te geven tot ontruiming van het Oosten der stad en het onderbrengen van de bewoners in andere stadsgedeelten. Aanstonds is een aanvang gemaakt met het ontruimen van het Diaconessenhuis, het St. Antoniusgasthuis, het Ooglijdersgasthuis, een rusthuis, een oud mannen- en vrouwenhuis en een doorgangshuis in dit stadsgedeelte. Voor het vervoer van de patiënten werd o.m. gebruik gemaakt van de auto's van den Geneeskundigen Dienst. De patiënten van de bovengenoemde instellingen, werden, voorzover zij niet naar huis konden terugkeren, ondergebracht onderscheidenlijk in een particuliere woning in de Boothstraat, in een zusterhuis en een fröbelschool in de Kanaalstraat, in het St. Andreasgesticht, in „Oudaen" en in het Wilhelmina kinderziekenhuis. Hiervoor heeft de geneeskundige dienst 91 transporten verzorgd.

In den loop van den morgen ontvingen de hoofdgeleiders in deze wijken de mededeling, dat zij zich thuis gereed moesten houden, hun groepsgeleiders waarschuwen en verdere instructies afwachten. Deze eerste mededeling werd na einigen tijd gevolgd door een uitvoerige instructie, welke aan de groepsleiders moesten worden doorgegeven. De bewoners, die zelf een onderkomen in een ander gedeelte van de gemeente konden vinden, werden aangespoord dit zo spoedig mogelijk op te zoeken. De hoofdgeleiders en groepsleiders behielden slechts de zorg voor de resterende bewoners, wat in den regel minder dan de helft van de inwoners van hun wijk bleek te zijn. De Gemeentelijke Geneeskundige Dienst zorgde met zijn ziekenauto's voor het overbrengen van de zieken, die volgens aan dezen dienst tevoren verstrekte gegevens, liggend vervoerd moesten worden (160 transporten), en het Gemeentelijk Autobusbedrijf voor de ouden van dagen, invaliden en anderen, die zich niet zelfstandig konden voortbewegen. Aan de hoofdgeleiders werden inkwartieringsbiljetten verstrekt voor de personen, die niet zelf voor een onderkomen konden zorgen. Zij ontvingen voorts een verwijzing naar de(n) hoofdgeleider(s) van de(n) ontvangende(n) wijk(en). De ontruiming der bedoelde stadsgedeelten en de huisvesting van de bewoners in de andere delen der stad is op deze wijze vlot verlopen. Met uitzondering van één der verst afgelegene groepen, die bij het bekend worden van de capitulatie in den laten namiddag nog onderweg was en daarop naar huis terugkeerde, hebben de geëvacueerden den nacht in de vluchtwijken doorgebracht. In het algemeen is door de bevolking grote medewerking verleend. Incidenten hebben zich niet voorgedaan.

Vluchtelingen van elders te Utrecht.

In den vroegen morgen van den elfden Mei werd door den Burgemeester het bericht ontvangen, dat groepen vluchtelingen uit het Oosten der provincie op weg waren naar Utrecht. Voor het ontvangst van deze vluchtelingen werd de Beatrixhal bij de Jaarbeurs in gereedheid gebracht. Vrouwelijke vrijwilligers en leden van het Roode Kruis waren ter ontvangst aanwezig. Hoewel aanvankelijk gesproken was van een aantal van 2000, bleek het aantal vluchtelingen veel geringer te zijn. Het waren losse groepjes uit Veenendaal en Rhenen en een klein aantal, voornamelijk arbeiders, die aan de Grebbelinie werkten, uit Bergh en Wageningen. Hun aantal steeg in den loop van den dag tot $\pm$ 250. 's Avonds zijn de zieken per auto naar een ziekeninrichting vervoerd, een deel der overigen is bij familie en kennissen ondergebracht. De rest is bij particulieren ingekwartierd. Deze groepen hebben den 13en Mei in den namiddag de stad verlaten. Den 12den Mei kwamen tegen 9 uur nieuwe groepen vluchtelingen aan o.a. uit Woudenberg, Tull en 't Waal en Kesteren. Daar de Beatrixhal niet meer ter beschikking stond, werden deze vluchtelingen ontvangen in het N.V. Huis aan de Oude Gracht. Hulp werd wederom verleend door het Vrouwelijk Vrijwilligers Corps, padvindsters en padvindsters en leden van het Roode Kruis. Telkens kwamen nieuwe groepjes aan, anderen vonden op eigen gelegenheid onderdak in de stad. Over het geheel was het goed mogelijk

in het N.V. Huis de mensen op behoorlijke wijze te verzorgen. De grote concertzaal was als slaapzaal ingericht, andere zalen tot dagverblijf, een zaaltje als ziekenkamer en een werd zo goed mogelijk vrijgehouden voor moeders met babies. Den eersten avond zijn de vrouwen zo goed mogelijk ondergebracht bij bewoners van de Oudegracht in de omgeving van het N.V. Huis.

Zeër nijpend werd het vluchtelingenprobleem in den nacht van 13 op 15 Mei, toen aan het Merwedekanaal bij de Rijksmunt schuiten met grote groepen vluchtelingen aankwamen, voornamelijk uit Houten, Schalkwijk en Tull en 't Waal, die een zeer langdurige en ontzenuwende tocht achter den rug hadden. Ook kwamen vluchtelingen aan uit Amersfoort. Hun aantal steeg tot $\pm$ 5000, die ondergebracht zijn in het N.V. Huis, Tivoli, den schouwburg en in verschillende schoolgebouwen. Zij werden door vrijwillige krachten verzorgd: o.m. leden van de Gemeenteraad, van het Vrouwelijk Vrijwilligerscorps, de padvindsters en andere jeugdorganisaties.

Deze vluchtelingen zijn, voor zover ze vervoerd konden worden, in den namiddag van den veertienden Mei per autobus naar het station gebracht waar treinen klaar stonden om hen naar Voorburg te vervoeren. Tijdens dit transport kwam het bericht van de capitulatie met het gevolg dat ongeveer de helft van de gereedstaande treinen niet vertrok en velen weer naar bovengenoemde gebouwen terugkwamen.

Deze vluchtelingen zijn den volgenden dag, gedeeltelijk met autobussen van het gemeentelijk autobusbedrijf, naar hun woonplaatsen teruggekeerd.

1) Voorbereid was een evacuatie van 40.000 inwoners naar de volgende vluchttoorden: Vlaardingen, Pijnacker, Nootdorp, Zoetermeer Warmond, Hillegom, Sassenheim, Lisse, Zoeterwoude, Leiderdorp, Leidschendam en Berkel.

BIJLAGE III.

De aanwijzingen betreffende de houding, aan te nemen door de bestuursorganen van het Rijk, de Provincie en Gemeenten, vastgesteld door de Raad van Ministers Mei 1937, werden mij in April 1940 toegezonden. Ik bracht die ter kennis van de hoofden van takken van dienst, de nadruk leggende op de bepalingen, dat het gemeentepersoneel, ook bij vijandelijke bezetting zijn taak, zolang het belang der bevolking dit medebrengt, zo goed mogelijk dient te blijven vervullen;

dat alle medewerking aan en begunstiging van krijgsverrichtingen tegen het eigen land volstrekt moeten worden geweigerd;

dat het bieden van feitelijke tegenstand tegen de bezetter geheel aan de militaire macht moet worden overgelaten;

dat als algemene regel geldt, dat de bestuurders in het belang der bevolking er naar zullen streven, dat het bestuur ook onder de gewijzigde omstandigheden zo goed mogelijk zijn taak blijft vervullen;

dat de bestuurders zo nodig als tussenpersonen moeten optreden tussen de vijandelijke militaire autoriteiten en de bevolking;

dat de soevereiniteit blijft berusten bij de Nederlandse Regering.

BIJLAGE IV.

GROEP UTRECHT
Oostfront Vesting Holland
Sectie: I
No. 1 B

St. K., 14 Mei 1940
23.50

BEVEL.

De Duitsche bevelhebber, het militair gezag uitoefenende in het door Duitschland bezette gebied van de voormalige Groep Utrecht, heeft een aantal voorschriften vastgesteld, waaraan ik beveel met de meeste nauwgezetheid de hand te houden:

1. De troepen moeten verzameld worden gelegerd in de forten, kazernes, scholen of andere gebouwen, doch niet in de overige stellingen, noch in particuliere huizen.

In voornoemde gebouwen blijven de troepen geconsigneerd.

2. Er mag aan de militaire verdedigingswerken niet het minste worden beschadigd of gewijzigd.

Hiervoor zijn de Cn. aansprakelijk, hoofdelijk, en ieder voor zover het hem betreft.

3. In de stad Utrecht en het overige door de Duitsche overheid bezette gebied zal geen sabotage mogen worden gepleegd. De Burgemeesters zijn hiervoor hoofdelijk aansprakelijk.

4. De officieren mogen hunne wapenen behouden.

De andere wapenen, munitie en handgranaten, worden verzameld onder toezicht van de eigen commandanten. Deze commandanten zijn er voor aansprakelijk, dat allen de wapenen, munitie enz. zullen hebben ingeleverd op 15 Mei 1940 vóór 8.00 uur. Ook zijn zij er voor aansprakelijk, dat deze wapenen niet beschadigd zijn en geborgen blijven in een goed gesloten bewaarplaats.

De revolvers en pistolen der officieren moeten ongeladen gedragen worden.

5. Den commandant wordt opgedragen:

a. zich te overtuigen, dat ook in hun omgeving gelegerde onderdeelen dit bevel hebben ontvangen.

b. nauwkeurig toe te zien, of ook elders wapenen e.d. onbeheerd zijn achtergelaten.

C. Groep Utrecht,
o.l. de Chef van den Staf,
(w.g) M. VAN DEN HEUVEL
Kapt. K.N.I.L.

Aan alle Commandanten
van de in Groep Utrecht
gelegerde Troepenonderdelen.